

SORSKÉRDÉSEK

Erdély, 1940. szeptember, október...

A Honismeret 2000. évi 1. számában Fehér Zoltán Jászfi János tartalékos hadnagy naplóját ismerteti. Jászfi hadnagy 1940-ben az Erdély bevonulásakor a 105. hadtáp zászlóaljnál szolgált, mint szakasparancsnok. Működési területük Kolozsvár, Marosvásárhelytől keletre Hargita vidéke volt, hosszabb ideig Erdőszentgyörgy.

Feltámadtak bennem az akkori idők emlékei, mert én napra pontosan ugyanabban az időben a 106. hadtáp zászlóaljnál szolgáltam. Beosztásunk különbözött, mert én tábori csendőr szakasparancsnok voltam. A mi zászlóaljunk 1940. július 3. és szeptember 5. között alakult meg Kisújszálláson. A két hónapi kiképzés után szeptember 5-én, a kisújszállási állomáson rakodtunk be és indultunk Erdély felé. Érmihályfalvánál léptük át az akkori román határt. Az első éjjelt Székelyhídon töltöttük a házakhoz beszállásolva.

Zászlóaljunk négy századból és egy tábori csendőrszakaszból állt. Létszámunk kb. 800 fő. A parancsnok Nemesmonostori Jenő csendőrőrnagy volt. Helyettese Porpáczy Jenő csendőrőrnagy. Minden század parancsnoka csendőr főhadnagy volt.

Szakaszom részben tényleges, részben nyugdíjas csendőrökből állt. Létszám 40 fő. Helyettesem Bertók Pál alhadnagy volt, a debreceni kerülettől. Azért említtem ezt, mert a sors szerénye folytán 1944–1945 telén Bertók alhadnaggal a budai harcokban találkoztam. Sajnos, a Hadtörténeti Múzeumnál az egyik bomba halálát okozta. Az Úri utcában, a Belügyminisztérium egyik belső udvarában temették el negyedmagával. Ma is fájdalommal gondolok derék bajtársamra.

A zászlóalj katonái Kisújszállás és környékének lakói közül kerültek ki, az idősebb, katonaviselt emberekből. A szakasparancsnokok szintén idősebb, tartalékos tisztek voltak. A zászlóalj feladata a harci területen és mögötte, utak, hidak, víztornyok, élelmiszer és lőszeraktárak, egyszóval hasonló műtárgyak őrzése volt. Szeptember 6-án Székelyhídról vonaton utaztunk Nagyváradra, ahol kirakodtunk. Közben Bors határállomáson pihenőt tartottunk és megnéztük a román betonerődöket.

Nekem és a századparancsnokoknak hátsólovunk volt, a zászlóaljparancsnoknak pedig autója. Nagyváradon keresztül lóháton vonultam. A Pece patak partján épült 1914-ben az Országos Központi Csendőrkiskola, ott helyezkedtem el a szakaszommal. Az iskola kétemeletes épületekből áll, építészetileg is gyönyörködni lehet benne. A termek szalmával voltak terítve, valószínű már honvédek is aludtak ott. Az épületek 1918-ig kiképzési célokat szolgáltak és most 1940-ben ismét idekerültünk.

Alighogy elhelyezkedtünk, parancsot kaptunk szolgálatra. A kormányzó úr vonatát kellett éjjel biztosítani Nagyvárad környékén.

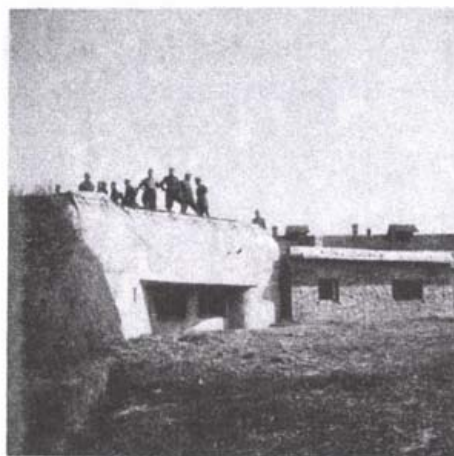
Hogy hol is lehetünk és pontosan hány óraker, arra már nem emlékszem, csak azt tudom, hogy szakaszommal Váradolaszi és Váradvelence környékén voltunk. Tőlünk messzebb puskalövéseket is hallottunk, de becsapódást nem. A vonat áthaladásánál rendkívüli esemény nem történt. A kormányzó úr vonata pedig 5 órára beérkezett Kolozsvárra. Később az újságokból és a képes mellékletekből ismertük meg a történelmi bevonulást.

Nagyvárad és Kolozsvár között a századokat kihelyezték műtárgyak őrzésére, de hogy pontosan hová, azt csak az első századról tudom, az ő állomáshelyük Kolozsvár volt. Szakaszommal az iskolában maradtam, annak őrzéséről (biztosításáról) mi gondoskodtunk. Ahogy a szabadidőnk engedte, Nagyvárad szépségében is gyönyörködtünk.

Én a zászlóaljparancsnok közvetlen alárendeltje voltam és a napi tennivalókat saját feladatomon kívül tőle kaptam. Szeptember 15-én vagy 16-án azt a parancsot kaptam, hogy menjek

*Kisújszállás. Indulás Erdélybe.
1940. 09. 5.*

*Román erőd Borsnál.
1940. 09. 6.*

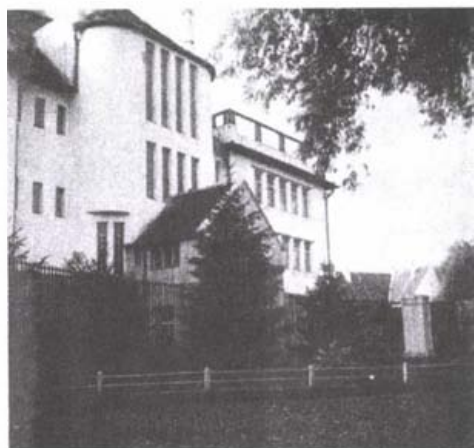
Kolozsvárra, keressem meg az 1. századot és vigyem el nekik a zsoldot. Pontos címet nem tudtak mondani. Három óra lehetett délután, amikor megérkeztem a városba és egyenesen a Mátyás-szoborhoz és a Szent Mihály templomhoz mentem. A templom és a szobor körül (négyyszögben) folyt a korzózás, ide-oda mentek az emberek, örültek, beszélgettek, és hírek után érdeklődtek. Ugyanezt tettem én is. Minden egyenruhás embertől megkérdeztem, hogy nem láttak-e tábori csendőröket. Legalább egy óra hosszat tartott az én ide-odajárárom, míg valakitől megtudtam, hogy a pályaudvaron láttak. A pályaudvar parancsnokságot telefonon megkerestem és ott az ügyeletest megkértem, derítsék fel pontos helyüket és a parancsnokukat kérem a telefonhoz. Az idő telt-múlt, de végül eredménnyel végződött. Homoki főhadnagy jött a telefonhoz. Kértem, hogy jöjjön be a városba és a templom mögött lévő Elit kávéházban várom. Egy jó félóra múlva Laci megérkezett. A hivatalos dolgok elintézése után az egyik asztalnál megvacsoráztunk és sokat beszélgettünk. Homoki Lacit azután nem láttam, annyit tudok róla, hogy az 1990-es években Budapesten halt meg.

Előzőleg a tér egyik sarkán lévő női fodrászüzletből telefonáltam. Mikor beléptem, minden fodrász nő abbahagyta a munkát és a sapkámon lévő kis tollforgót simogatták. Minden szálát elvitték volna, ha hagyom. Az üzletből kilépve, egy fának támaszkodva láttam egy idősebb székelty embert (ruházatáról megítélve). Mikor meglátott, hozzám lépett és közölte, hogy 1920 előtt magyar csendőr volt, de odahaza maradt. Emlékein kívül szolgálati tárgyaiból is sokat megőrzött. Kigombolta nagykabátját, nyakában láttam a járőrtáskát, járőrvezetői jelvényét és kitüntetéseit a mellén. Úgy emlékszem mindkettőnknek potyogtak a könnyei. Azt mondta, hogy tovább akar szolgálni a magyar csendőrségnél. Megsajnáltam, de nem mondtam meg neki, hogy közben olyan rendeletet hoztak, hogy a régi csendőrök közül nem vesznek át senkit. Megmutattam neki a kolozsvári Kerületi Parancsnokságot, hogy ott jelentkezzen. Rendfokozat nélküli egyenruhát kapott és akkor ideiglenesen a gazdasági hivatalban foglalkoztatták.

Gondolataim most bejárják az egész földet. Tisztársaim valóban szerte a világban alusszák örök álmukat. Komáromi Laci Németországban, Uzoni Jenő Debrecenben, Horváth Árpád az Egyesült Államokban, Tompa Miklós Angliában, Nemesmonostori Jenő Németországban, Porpáczy Jenő pedig Salzburgban. Róluk el lehet mondani valóban, hogy kit erre, kit arra kergettek a szelek. Közülük csak én élek, talán azért, hogy a leírtakat, mint történelmet elmondhassam.

Október 6-án délelőtt a kolozsvári Kerületi Parancsnokságtól kaptam a következő parancsot: „Itt van egy kölni Ford teherautó, vigyen magával 12 csendőrt és induljon el Csucsára. A kormányzó úr 7-én a székeltyföldre utazik. A főhadnagy úr feladata lesz Bánffyhunyadi és Királyhágó között a vasútvonal védelme. Biztosító erőkről mi gondoskodunk és mindenkit úgy

Nagyvárad, csendőriskola
1940. 09.

Körösfő 1940. 10. 6.

indítunk útba, hogy 6-án 18 és 19 óra között megérkezzenek a kijelölt helyre. Annyi embert küldünk, hogy 500 méterenként jusson egy 2 fős járőr. Az emberek zöme csendőrökből fog állni, de sok katona is lesz köztük. Esetleges további parancsokat Csucsán fog kapni.”

A parancsot teljesíteni kell és ebéd után elindultunk. Bánffyhunyadon már találkoztam egy-két katonával és a helyi őrszel, akik mindenről értesítve voltak. Útközben Körösfőn megálltunk, mert kézimunkákból út menti kiállítást láttunk. Több dolgot vásároltam. Egy meggy-piros faragott doboz és egy piros fonallal himzett fejpárna ma is megvan. Amint abban az időben történt, a helyi lakosság rögtön körülvett bennünket és főleg legényeim és a helybeli népviseletbe öltözött leányzók egymásra találtak.

Talán két óra volt, hogy Csucsára megérkeztünk, beszállásoltuk magunkat a helyi őrsparancsnok segítségével. Csucsára és környékre is érkeztek már biztosító járőrök. Csucsán állomásozott a határvadászok portyázó századának egy őrsze is.

Az útvonal ellenőrzését sötétedés után kezdtem meg. A kölni Forddal a Királyhágóig mentünk. A Királyhágó már jóval magasabban van a Körös medre felett. Onnan sem lelátni, sem lekiabálni nem lehetett. Lent a völgyben egy tiszthelyettest bíztam meg, hogy az örök felállítását ellenőrizze. Ahogy az útvonal alacsonyodott és mindig közelebb ért a vasútvonalhoz, az autó reflektorát úgy fordítottuk, hogy megvilágítsa a terepet, vagy legalábbis arrafelé adjon fényt és az autóból lekiabáltunk, hogy járőr, járőr! Ez kb. 500 méterenként történt és így a legtöbb helyen sikerült az összeköttetést felvenni. Amikor már a szintkülönbség elfogyott köztünk, akkor távoli beszélgetéssel mind jobb volt az összeköttetés a járőrrel. Csucsától Bánffyhunyadig ez már könnyű volt, mert egy szinten párhuzamosan haladt az út és a vasút.

Emlékezetem szerint este 11 óra lehetett, amikor visszaérkeztem Csucsára. A csucsai állomásfőnök Gömbös Ferenc MÁV főtiszt volt, akit Szombathelyről ismertem. Az ő irodájában beszélgettünk és vártuk a vonat érkezését. A pontos idejét már nem tudom, csak azt, hogy reggel 4 és 5 óra között már Kolozsváron volt. A kormányzó úr vonata lefüggönyözött ablakkal állt az állomásépület előtt. A vasutasok kiegészítették a mozdony vízkészletét és a vonat kiindult az állomásról. Mikor Bánffyhunyadról visszajelezték az állomás elhagyását én is megkönnyebbültem.

A visszautazásig természetesen Csucsán maradtunk, a biztosító örök pedig azt a parancsot kapták, hogy 8-án, a vonat érkezése előtt ugyanazokra a helyekre menjek ki a vasúthoz 10 órára. Amikor deket harangoztak, megérkezett a kormányzói vonat a csucsai állomásra. Csendőreink közül hatan vagy nyolcan körülvették a vonatot, de úgy, hogy senki ne lássa őket. Gömbös Ferenc és én a vagonnal szemben álltunk, és amikor a kormányzó úr kinézett az ablakon mindketten tisztelegtünk. Közben hallottuk, hogy az állomás előtt lévő úton a por-

tyázó század katonái gyakorlatról éppen bevonultak és anélkül, hogy tudták volna, hogy ki van az állomáson énekelték: „Horthy Miklós katonája vagyok!” A vízvétel után a mozdony megindult Nagyvárad felé és egy óra körül Jádremeténél elhagyta a mi területünket.

A járőrök a kapott parancs szerint bevonultak állomáshelyeikre, mi pedig visszaindulunk teherautóval Kolozsvárra. Részünkről rendben zajlott le a biztosítás, de a lakosság közül többen mondták Csucsán, hogy a távoli erdőben hallottak puska lövéseket éjjel.

9-én Kolozsváron keltünk fel. Délelőtt jelentést tettem a Kerületi Parancsnokságon és a lakásomra mentem. Egy szép szobát kaptam lakásul, amelyben azelőtt egy román katonatiszt lakott. Sok fényképet láttam elszórva a szobában, közülük hármat vagy négyet magamhoz vettem (talán kettő ma is megvan), ezek román katonák tüzérségi kiképzését ábrázolják. Ahogy Fehér Zoltán cikkében említette: „1940. október 11. (péntek) 14 óra Soltz főhadnagy újságolja, hogy a tényleges csendőrtisztek és altisztek hazamennek állomáshelyeikre.” Nos, én is pontosan ezen a napon kaptam meg, hogy vonuljak be Szombathelyre, a szolgálati helyemre. Fehér Zoltán ugyanezen napi bejegyzésében az is áll, hogy a román hadsereg által visszaadott lovak „szánalmas állapotban vannak”. Amikor Csucsáról jöttünk vissza, lovas szekér után a saroglyához kötve láttunk lovakat, amelyek alig tudták húzni lábaikat. A szekéren ülő gazdjuk Szászfenesen kapta vissza a loátvevő bizottságtól. Szászfenes Kolozsvár közelében fekvő település. Megnéztük mi is van ott. Hét vagy nyolc hosszú istállót találtunk, amelyekben akkor 100-110 ló volt bezúfolva. Romániából idehozták azokat a lovakat, helyesebben azon lovak helyett ezeket a gebéket, amelyeket a határszerződés szerint a románoknak el sem lett volna szabad vinni. Észak-Erdélyből több tízezer lovat (a javából) vittük magunkkal. Ezek visszaadását a határközi olasz–német bizottság elrendelte. De helyettük olyan lovakat hoztak, hogy az istállókban naponta 8-10 megdőglött közülük. Szomorú látvánnyal búcsúztunk Szászfenesről.

Hát így zajlott le az én hadtápszolgálatom. De még akadt egy probléma. Még Kisújszálláson, talán augusztus hónapban mentünk haza a szállásunkra, és útközben egy kölyökkutyával találkoztunk, amely az utcán barangolt és követett minket. Elhatároztuk, hogy ezt a kutyát magunkhoz vesszük. Így is történt. Az én szakaszom nevelte és az udvaron lévő tábori konyháról annyit kapott, amennyit meg tudott enni. Szeptember elején magunkkal vittük Erdélybe, és végül Kolozsváron állapodtunk meg. Mindenki szerette a kutyát, de volt egy nagy hibája, hogy elcsavargott és ahol talált ennivalót, azt megejtette. A legénység azt mondta, a kutya a főhadnagy úré. Ha kell neki, vigye magával. El is hoztam.

A vasúton poggyász szállítmányként feladtam, mivel az iratokat nem tudtam elküldeni, az érkezési címre a vasutasok hozzácsatolták a szállító ládához. Mivel a vonat a Pápa után lévő Külsővat állomáson is megállt, táviratoztam öcsémnek, hogy ekkor és ekkor menjen ki a pesti vonathoz, amelyiken én egy kutyát küldök és vigye haza. Így is történt. A vonatablakon keresztül beszéltem öcsémmel, és egy kutyával több lett Mersevátom. Vagy két évig meg is volt, édesanyám, ha este ment a faluba magával vitte biztonságnak. De a faluban is folytatta a kóborlását és két év után valaki agyonütötte. Nagy természetnél fogva, addig uralkodott a mersei kutyák között.

Miután a kutyaügy is elintéződött, vonatom a hosszú utazás után 13-án hajnalban megérkezett Szombathelyre, ahol még aznap jelentkeztem a Kerületi Parancsnokságon és megkezdődött az őrsparancsnokképző iskolán a szolgálatom.

Kovács Jenő